

10.DAHİLDE / HARIÇTE İŞLEME REJİMİ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

Bu bölümde gümrük işlemlerinde Dahilde ve Hariçte işleme rejimleri esasları üzerinde durulacaktır.

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

1. Dahilde işleme rejimi hakkında araştırma yapınız
2. Hariçte işleme rejimi hakkında araştırma yapınız

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği
Dahilde/Hariçte İşleme Rejimleri	Dahilde ve Hariçte işleme rejimleri ve esasları hakkında genel bilgi kazanımı sağlanacaktır.	Ana hat anlatımı, örnekleme, interaktif katılım ve bölüm sınav soruları ile anlaşılması kolaylaştırılacaktır.

GİRİŞ

İhracatı teşvik amacıyla devlet, ihracatçıya, ihraç edilecek ürünlerin üretiminde kullanılmak şartıyla hammadde, yardımcı madde, yarı mamul, mamul, ara mallar ve ambalaj malzemelerinde çeşitli vergi indirimleri ve muafiyetleri sağlamaktadır. İhracatta devlet yardımları çeşitlerinden biri de dâhilde işleme rejimidir. Dâhilde işleme rejimi ile, serbest dolaşımda bulunmayan eşyanın işleme faaliyetlerine tabi tutulduktan sonra elde edilen işlem görmüş ürünün ihracı amaçlanmaktadır. Dünya Ticaret Örgütü (WTO) ve Gümrük Birliği çerçevesinde doğrudan parasal teşviklerin kaldırılması ile dâhilde işleme rejimi, Türkiye'de ihracatı artırmaya yönelik en önemli teşvik hâline gelmiştir.

Dâhilde işleme rejimi kavramı 4458 sayılı Kanunla Gümrük Mevzuatı'na girmiştir. Dâhilde işleme rejimi bir başka ifadeyle, devletin ihracatçıya dünya piyasa fiyatlarından hammadde temin etmek suretiyle ihracatını artırmak, ihraç ürünlerine uluslararası piyasalarda rekabet gücü kazandırmak, ihraç pazarlarını geliştirmek ve ihraç ürünlerini çeşitlendirmek amacıyla hazırlamış olduğu ihracat teşvik yöntemidir, ihracatı teşvik için devlet, ihracatçıya, ihraç edilecek ürünlerin üretiminde kullanılan hammadde, yardımcı madde, yarı mamul, mamul, ara mallar ve ambalaj malzemelerinde çeşitli kolaylıkları sağlar. Bu kolaylıklardan faydalanabilmek için devlete ihracat taahhüdünde bulunan ihracatçının 'Dâhilde işleme izin Belgesi' alması zorunludur, ihracata konu olan ürünlere uluslararası rekabet gücü kazandırmak amacıyla ülkemizde yapılan bu düzenlemeler 'Dâhilde işleme Mevzuatı' çatısı altında toplanmıştır.

Dâhilde işleme rejimi; serbest dolaşımda bulunmayan eşyanın vergi yükümlülüğü teminata bağlanmak suretiyle serbest dolaşıma girmesi ya da eşdeğer eşyanın, Türkiye Gümrük Bölgesinde bir veya daha fazla işlem görerek, işlem görmüş ürünlerin elde edilmesi ve özel hükümler saklı kalmak kaydıyla, elde edilen ürünlerin ihraç edilmesinin esas olduğu, ihracatın gerçekleşmesi hâlinde teminatın veya ödenen vergilerin geri verildiği bir rejimdir. Dâhilde işleme rejimi, kısaca şu şekilde tanımlanabilir; ihraç ürününün elde edilmesinde kullanılan girdilerin ticaret politikası önlemlerine tabi tutulmaksızın gümrük muafiyetli olarak ithal edilmesidir. Dâhilde işleme rejimi şartlı muafiyet sistemi ve geri ödeme sistemi şeklinde iki eksene bağlı olarak uygulanmaktadır. Bunlardan **şartlı muafiyet sistemi**, serbest dolaşımda bulunmayan eşyanın Türkiye Gümrük Bölgesi'nde bir veya daha fazla işlem görmek üzere, gümrük vergilerine ve ticaret politikası önlemlerine tabi tutulmadan, vergileri teminata bağlanmak suretiyle geçici olarak ithali ve bu eşyanın işlem görmüş ürün şeklinde ihracı

hâlinde teminatın iade edildiği sistemdir. **Geri ödeme sistemi** ise işleme faaliyetlerine tabi tutulmak amacıyla serbest dolaşıma giren eşyanın, işlem görmüş ürün olarak ihracı hâlinde, ödenen gümrük vergilerinin geri ödendiği sistemdir.

Bu tanımlarda sözü geçen eşdeğer eşya deyimi, işlem görmüş ürünlerin üretimi için ithal eşyanın yerine kullanılan, aynı ticari kalitede olan, aynı teknik özellikleri taşıyan ve aynı gümrük tarife istatistik pozisyon numarasına giren ve serbest dolaşımda bulunan eşyayı ifade eder.

10.1. DAHİLDE İŞLEME REJİMİ

Dâhilde işleme”, kelime anlamı olarak bakıldığında yurt içi üretimde ithal girdilerin kullanılması olarak tanımlanabilir. Bu anlamıyla dâhilde işlemenin, kapitalist ilişkiler ve uluslararası iş bölümünün tabii bir sonucu olarak ortaya çıkmış olan ve yüz yıllardır yaygın olarak uygulana gelen bir üretim biçimi olduğunu söyleyebiliriz. Bu kısımda dâhilde işleme rejimi iktisat politikası ve gümrük rejimi bağlamında değerlendirilecektir.

10.1.1. İktisat Politikası Olarak Dâhilde İşleme Rejimi

Dâhilde İşleme Rejimi, ihracatı teşvik etmek amacıyla kurulmuştur. Söz konusu amacın kurucu düzenlemelerde açıkça ifade edildiğini görmekteyiz.

Dâhilde işlemeye ilişkin vergi muafiyetlerini düzenleyen 16 Temmuz 1985 Tarihli ve 1999/85 Numaralı Avrupa Ekonomik Topluluğu Konsey Regülasyonu’nda bu düzenlemenin aşağıda sayılan konular göz önünde bulundurularak kabul edildiği belirtilmektedir:

“Topluluk üyesi ülkelerde yerleşik firmaların birçoğu, uluslar arası iş bölümü koşulları gereği, ihraç ürünlerinin üretilmesinde Topluluğa üye olmayan ülkelere ithal edilen girdileri kullanmaktadır.

“Dolayısıyla üye ülkelerde yerleşik firmaların bu ülkelere yerleşik firmalarla eşit şartlarda rekabet edebilmesi için, gerekli girdileri aynı koşullarda temin etme imkanına kavuşturulması gerekmektedir. “Bu amaçla, yurt içi üreticilerin de çıkarlarına zarar verilmemesi şartıyla, ihraç ürünlerinde kullanılmak üzere üye olmayan ülkelere ithal edilen girdilerin gümrük vergilerinden muaf tutulması gerekmektedir.”¹²⁷

Benzer şekilde halen yürürlükte olan Dâhilde İşleme Rejimi Kararı’na göre bu Kararın; “Dünya piyasa fiyatlarından hammadde temin etmek suretiyle ihracatı artırmak, ihraç ürünlerine uluslararası piyasalarda rekabet gücü kazandırmak, ihraç pazarlarını geliştirmek ve ihraç ürünlerini çeşitlendirmek amacıyla hazırlandığı” belirtilmektedir.

İktisat politikası olarak Rejimi daha açık bir şekilde tanımlamak gerekirse M.Durman ve H.Önder’in tanımına atıf yapabiliriz: “Dâhilde İşleme Rejimi, firmaların, öngörülen süre

¹²⁷ Council Regulation On Inward Processing Relief Arrangements (EEC) (1999/85), EU Official Journal Dd: 20 July 1985 No: L 188, Part. Reasons for Adoption.

zarfında işlendikten sonra ihraç edilmek şartıyla ihraç ürünlerinin üretiminde ihtiyaç duydukları malları, ithalatta alınması gereken her türlü vergiden muaf olarak ve ticaret politikası önlemlerine tabi olmaksızın getirmelerine imkan sağlayan bir teşvik uygulamasıdır.”¹²⁸

Dâhilde İşleme Rejimine ilişkin bir diğer tanım ise tıpkı Avrupa Ekonomik Topluluğu düzenlemesinde olduğu gibi rekabet boyutuna vurgu yapmaktadır: Dahilde İşleme Rejimi, ihracatçılara, ihraç mallarında kullanılmak kaydıyla dünya piyasa fiyatlarından hammadde sağlamak amacıyla oluşturulmuş bir teşviktir.”

Dâhilde İşleme Rejiminin iktisat politikası olarak tanımları incelendiğinde Rejimin temel rasyonelinin ihracatçılara dünya piyasalarıyla aynı koşullarda girdi temini sağlamak olduğunu söyleyebiliriz. Zira Rejim, ihraç ürünlerinde kullanılmak üzere ithal edilen girdiler için gümrük vergileri ödenmemesini sağlayarak yabancı üreticilere karşı üretim maliyetlerinin artmasını engellemektedir. Böylelikle ihraç ürünlerinin dünya piyasalarıyla rekabet edebilirlik seviyesi artırılmak istenmektedir.¹²⁹

Dâhilde İşleme Rejimi ihracatçılara dönük olarak tesis edilen bir yardım enstrümanıdır. Bir teşvik sistemi olarak dâhilde işleme rejiminin hedef kitlesinin ihracatçılar olması ele alınması gereken bir diğer önemli konu başlığı olmaktadır. İhracatçıya yardım edilmesi; ihraç pazarlarının geliştirilmesi, ülkenin dünya ihracatındaki payının ve uluslararası piyasalara açılan firmaların rekabet güçlerinin artırılması noktasında önem taşımaktadır. Türkiye açısından ihracata yönelik devlet yardımlarının temel amacı, başta KOBİ (Küçük ve Orta Boy İşletmeler) niteliğindeki firmalar olmak üzere, ihracatçı firmaların faaliyetlerini gerek üretim, gerekse pazarlama aşamalarında destekleyerek rekabet gücü kazanmalarına olanak sağlamak ve uluslararası pazarlarda karşılaştıkları sorunların giderilmesine yardımcı olmaktır.

Aynı doğrultuda olmak üzere ihracatçılara dünya piyasalarında fiyat avantajı sağlayarak rekabet edebilirlik kazandırmak üzere tesis edilmiş olan Dâhilde işleme rejiminin,

¹²⁸ Mustafa Durman ve Hüseyin Önder, **İhracat Teşvikleri**, 1.Basım, İstanbul: Alfa Aktüel Yayınları,

2007, s. 74.

¹²⁹ Aynur Önür, Dış Ticaret İşlemleri Yönetimi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, İstanbul, 2010, s.101.

ülke ihracatı ve ekonomisi ile ilgili hizmet ettiği / hizmet etmesi planlanan diğer amaçlar aşağıda sıralanmıştır: ¹³⁰

- Ucuz ve kaliteli girdi temini konusunda kolaylık sağlayarak yurt içi üretimde ve ihracatta büyüme elde etmek
- Özellikle kaliteli girdi temini yoluyla yurt içi üretim kalitesini artırmak
- Yurtiçinde ihracatçılara girdi sağlayan üreticilerin ürettiği malların, ihracat için gerekli kaliteye ve niteliklere sahip olmaması veya zamanında teslim edilememesi hallerinde, ihracatçı firmalara ihtiyaç duydukları malları diğer ülkelerden temin etme imkânı sağlaması,
- Yurtdışı pazarlarda mevcut talebe yönelik yeni iş ve işgücü imkânlarının yaratılması,
- Üretimin, yurtiçi tüketimin yanı sıra, uluslararası pazarlarda mevcut talebe yönelik bir boyut kazanması ile birlikte, ölçek ekonomisi yaratması,
- Rekabeti artırması nedeniyle yurtiçinde faaliyet gösteren firmaların kendilerini uluslararası piyasa koşullarına uyum sağlamaya zorlaması.
- İhracatçılara yönelik olarak gerçekleştirilen teşvik uygulamalarının doğrudan ve dolaylı olarak genel ekonomik işleyişe, ekonomik gelişmeye olumlu katkı yapıyor olduğu birçok çalışmada vurgu yapılan bir olgudur.

10.1.2. Gümrük Rejimi Olarak Dâhilde İşleme Rejimi

Gümrük Bölgesinden çıkışı) ilişkin hususları düzenleyen ve süreçleri belirleyen bir düzenleme olması dolayısıyla Dâhilde İşleme Rejimi bir gümrük rejimi olarak tanımlanmaktadır.

Dâhilde İşleme Rejimi, ekonomiye dolaylı ya da doğrudan olumlu etkisi olduğu / katkı sağladığı için ekonomik etkili bir gümrük rejimi olarak tanımlanmaktadır. Ekonomik etkili gümrük rejimlerinin ülke ekonomisine katkısı üretimde bir genişleme veya ihracatta artış şeklinde olmaktadır. Nitekim bu rejimler ülkede yerleşik firmaların global piyasa ekonomisinde rekabet edebilmelerini temin etmek amacıyla dizayn edilmişlerdir. Söz konusu

¹³⁰ Ahmet Kılıçbay, **Türk Ekonomisi- Modeller, Politikalar, Stratejiler**, 1. Basım, Ankara: Türkiye İş

Bankası Kültür Yayınları, Ekonomi Dizisi, 1984, s. 337.

amaçların gerçekleştirilmesi için bu rejimlerde gümrük vergilerinden muafiyet tanınmaktadır. Ancak bu muafiyet mutlak muafiyet olmayıp rejim şartlarının ve rejim amaçlarının gerçekleştirilmesi halinde tanınan bir muafiyet, yani şartlı bir muafiyettir. Bu yönüyle de Dâhilde İşleme Rejimi, “şartlı bir muafiyet düzenlemesi” olarak da tanımlanmaktadır.¹³¹

Dâhilde işleme rejimi kapsamında ithal eşya yerine serbest dolaşımda bulunan eşyanın kullanılmasına izin verilebilir. Eşdeğer eşya kullanılması durumunda, eşdeğer eşyanın, gümrük tarife cetvelinin aynı sekiz rakamlı pozisyonunda yer alacak, ithal eşyası ile aynı ticari kalitede, aynı teknik özelliklere sahip olması gerekir.

Eşdeğer eşyanın kullanılması, sadece ilgili kişi tarafından yapılan izin başvurusunda talep edilmesi ve eşdeğer eşya ile ithal eşyanın yukarıda belirtilen ortak unsurlarının bulunması ve bunların kontrol edilme yollarının izin belgesinde belirtilmesi durumlarında mümkün olur.

Eşdeğer eşyanın kullanılmasının öngörülmesi durumunda, kullanıma ilişkin hükümlere uyulmasının sağlanması için alınacak özel önlemler, verilen izinde belirtilir.

İzinde, eşdeğer eşyanın kullanılmasının öngörülmemesi, ancak izin sahibinin bu sistemi kullanmak istemesi durumunda, hak sahibi, ük izinde değişiklik yapılmasını isteyebilir.

Şartlar gerektirdiğinde, eşdeğer eşyanın ithal eşyasına göre daha ileri bir imalat aşamasında olmasına, eşdeğer eşyanın tabi tutulduğu işlemin önemli bir bölümünün izin sahibinin işletmesinde veya faaliyetin kendi adına gerçekleştirildiği işletmede yapılmış olması kaydı ile izin verilebilir.

Eşdeğer eşya kullanımı, Gümrük Kanunu'nun 109'uncu maddesi uyarınca işlem görmüş ürünlerin üretim sürecinde ithal eşyanın yerine serbest dolaşımda bulunan eşyanın kullanılmasını ifade eder. İşlem görmüş ürünlerin üretimi için ithal eşyasının yerine eşdeğer eşya olarak 8-12'li bazda gümrük tarife istatistik pozisyonu, ticari kalite ve teknik özellikleri itibarıyla aynı kalite ve nitelikleri taşıyan serbest dolaşımdaki eşya kullanılabilir. Serbest dolaşımdaki hammadde kullanılarak niha-i ürünün üçüncü ülkelere (AB'ye üye ülkeler dışındaki ülkeler) ihracatını müteakip her türlü vergiden muaf olarak ve teminat alınmaksızın bundan sonra yapılacak mal ithalatına imkân sağlanmaktadır.

¹³¹Aynur Ötür, A.g.e., s.102.

Türkiye'de serbest dolaşımda bulunan girdileri üçüncü ülkelere ihraç eden imalatçı firmalar, bu tür ihracatlarını belgelemek koşuluyla ihraç edilen ürünlerin üretiminde kullanılan girdilere eşdeğer olan üçüncü ülke menşeli girdileri gümrük vergisi muafiyeti! olarak ithal etme hakkına sahiptir. Eşdeğer eşya kullanımı ile ilgili Dâhilde İşleme İzin Belgeleri kapsamında ithal edilen girdiler üzerinde bunları ithal eden firmaların serbest tasarruf hakkı bulunmaktadır.

İşleme faaliyetleri, eşyanın montajı, kurulması ve diğer eşya ile birleştirilmesi dâhil olmak üzere, işçiliğe tabi tutulması, işlenmesi, yenilenmesi, tamir edilmesi veya bu faaliyetler sırasında tamamen veya kısmen tüketilseler dahi, işlem görmüş ürün içinde bulunmayan ancak bu ürünlerin üretilmesini sağlayan veya kolaylaştıran ve ilgili kuruluşların görüşleri alınarak Dış Ticaret Müsteşarlığınca belirlenen bazı eşyanın kullanımınıdır.

İşlem görmüş ürün, işleme faaliyetleri sonucunda elde edilen asıl veya ikincil işlem görmüş ürünleri ifade eder. İşlem görmüş ürünler asıl ve ikincil olmak üzere ikiye ayrılır. Asıl işlem görmüş ürünler, dâhilde işleme rejimi altında üretimine izin verilmiş ürünleri ifade eder. İkincil işlem görmüş ürünler ise işleme operasyonu sonucu elde edilen esas işlem görmüş ürünler dışındaki ürünleri ifade eder.

Türkiye'de serbest dolaşımda bulunan girdileri üçüncü ülkelere ihraç eden imalatçı firmalar, bu tür ihracatlarını belgelemek koşuluyla ihraç edilen ürünlerin üretiminde kullanılan girdilere eşdeğer olan üçüncü ülke menşeli girdileri gümrük vergisi muafiyetli olarak ithal etme hakkına sahiptir. Eşdeğer eşya kullanımı ile ilgili Dâhilde İşleme izin Belgeleri kapsamında ithal edilen girdiler üzerinde bunları ithal eden firmaların serbest tasarruf hakkı bulunmaktadır.

İşleme faaliyetleri, eşyanın montajı, kurulması ve diğer eşya ile birleştirilmesi dâhil olmak üzere, işçiliğe tabi tutulması, işlenmesi, yenilenmesi, tamir edilmesi veya bu faaliyetler sırasında tamamen veya kısmen tüketilseler dâhi, işlem görmüş ürün içinde bulunmayan ancak bu ürünlerin üretilmesini sağlayan veya kolaylaştıran ve ilgili kuruluşların görüşleri alınarak Dış Ticaret Müsteşarlığınca belirlenen bazı eşyanın kullanımınıdır.

İşlem görmüş ürün, işleme faaliyetleri sonucunda elde edilen asıl veya ikincil işlem görmüş ürünleri ifade eder. İşlem görmüş ürünler asıl ve ikincil olmak üzere ikiye ayrılır. Asıl işlem görmüş ürünler, dâhilde işleme rejimi altında üretimine izin verilmiş ürünleri ifade eder. İkincil işlem görmüş ürünler ise işleme operasyonu sonucu elde edilen esas işlem görmüş ürünler dışındaki ürünleri ifade eder.

Yukarıdaki kavramlarda sözü geçen ithal eşya deyimi işlem görmüş ürünlerin üretiminde kullanılan serbest dolaşımda olmayan eşyayı ifade eder.

Verimlilik oranı, belirli bir miktardaki ithal eşyasının işlenmesi sonucu elde edilen işlenmiş ürünlerin miktarı veya yüzde oranını ifade eder. Verimlilik oranı veya bu oranın belirlenme yöntemi, işleme faaliyetinin gerçekleştiği veya gerçekleşeceği koşullar göz önünde bulundurularak ve mümkün olduğu ölçüde üretim verilerine dayandırılarak tespit edilir. Verimlilik oranı, dahilde işleme izin belgesinde gösterilir. Verimlilik oranı, işleme faaliyetini yapan veya yaptıran kişinin işletmesindeki kayıtlarda yer alır ve bu orana nasıl ulaşıldığına ilişkin bilgi ve belgeler adı geçenler tarafından muhafaza edilir. Tespit edilecek verimlilik oranı veya bu oranın belirlenme yöntemi gümrük idareleri tarafından her zaman ve geçmişe yönelik olarak da kontrol edilebilir.

Değişmemiş eşya, dâhilde işleme rejimi çerçevesinde hiçbir şekilde işlem görmemiş ithal eşyadır.

Önceden ihracat, dahilde işleme rejiminin şartlı muafiyet sisteminde, ithal eşyasının bu sisteme tabi tutulmadan önce eşdeğer eşyadan üretilen işlem görmüş ürünlerin Türk Gümrük Bölgesinden ihracına ve ithal eşyanın sonradan ithaline imkân veren uygulamadır. Fire ve zayıat, ithal eşyasından, işleme faaliyetleri esnasında buharlaşma, gaz olarak havaya karışma, kuruma veya damıtma sonucu tahrip veya zayı şeklindeki eksilmeleri ifade eder. İşleme faaliyetini yapan kişiler, işleme faaliyetlerinin tamamını veya bir kısmını gerçekleştiren kişilerdir.¹³²

Miktar ölçme yöntemi, çeşitli işlem görmüş ürünlerin üretiminde kullanılmış ithal eşya oranının, ithal eşya miktarına göre hesaplanması yöntemini ifade eder. **Değer ölçme yöntemi** ise çeşitli işlem görmüş ürünlerin imalinde kullanılan ithal eşya oranının, işlem görmüş ürünlerin değerine göre hesaplanması yöntemini ifade eder.

Üçgen trafik, dâhilde işleme rejiminin, şartlı muafiyet sisteminde uygulanabilen önceden ihracatta, üçgen trafik uygulamasına izin verilebilir. Üçgen trafik, ithal eşyanın, işlem görmüş ürünlerin önceden ihracatının gerçekleştirildiği gümrük idaresinden başka bir gümrük idaresinden yurda sokulmasıdır. Bu uygulamada, ihraç edilen işlem görmüş ürünlerin

¹³²A. Hakan Toker, 4458 Sayılı Gümrük Kanunu Çerçevesinde Gümrük Rejimleri; Yeni Gümrük Kanunu'nun İhracatçıya Sağladığı Kolaylıklar, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2005, s.33.

üretiminde kullanılan eşya kadar, ithal eşyanın rejimden yararlandırılması amacıyla INF 5 formu kullanılır. İşletme malzemesi, işleme faaliyetleri sırasında tamamen veya kısmen tüketilse-ler dahi, işlem görmüş ürün içinde bulunmayan ancak bu ürünlerin üretilmesini sağlayan veya kolaylaştıran, Gümrük Yönetmeliğin'nin 39 nolu ekinde yer alan eşya listesini, Gümrük Kanunu'nun 110'uncu maddesinin 3'üncü fıkrasında belirtilen ticari nitelikte olmayan dâhilde işleme amaçlı ithalat, niteliği ve miktarı kendisine mal gönderilen kişilerin veya bunları taşıyan kişilerin şahsi veya aile kullanımı için tasarlandığını gösteren veya açıkça hediye olarak tasarlanan ve nadiren gönderilen malların ithalatını ifade eder.

Teminat, dâhilde işleme rejiminin şartlı muafiyet sisteminde ithal edilecek eşyaya isabet eden vergiler, Gümrük Kanunu hükümleri çerçevesinde teminata bağlanır. Telafi edici vergi, dâhilde işleme rejimi kapsamında üretimi gerçekleşen ürünlerin, tercihli tarifieden yararlanabilmesi için Türkiye'nin taraf olduğu anlaşma hükümlerine göre söz konusu ürünlerin içeriğini serbest dolaşımda olmayan eşyanın vergilerinin ödenmesinin öngörülmesi hâlinde, anlaşmaya taraf ülkelere ihracında bu ürünlerin vergilerinin ödenmesi gerekir. Bu durumda ithal eşyanın ithalat vergileri, ihracata ilişkin beyannamenin tescili tarihindeki vergi oranları ve diğer vergilendirme unsurlarına göre hesaplanır. Yükümlü beyan sahibidir. Dolaylı temsil durumunda beyanda bulunulan kişi de yükümlüdür.

10.1.3. Dâhilde İşleme Rejiminin Amaçları

Dâhilde işleme rejiminin amaçları şu şekilde özetlenebilir: Ülke içinde dünya fiyatlarından temin edilemeyen, üretimi bulunmayan veya yetersiz olan, istenilen kalitede olmayan eşyanın gümrük muafiyetli (Ticaret Politikası Önlemlerine tabi tutulmaksızın) ithaline olanak sağlanması yoluyla,

- Girdi maliyetlerinin azaltmak ve bu sayede ürünlere dünya piyasalarında rekabet gücü kazandırmak,
- İhracatı artırmak,
- Üretim ve ticaret hacmini artırmak,
- Katma değer yaratmak,
- İstihdamı artırmak,
- İhraç ürünlerini ve ihraç pazarlarını çeşitlendirmek.

Bu amaçlar çerçevesinde dâhilde işleme rejiminin sağladığı avantajlar şu şekilde sıralanabilir:

- Ödenmiş vergilerin geri alınması,
- Eşdeğer eşya kullanımına olanak verilmesi,
- AB ülkelerinden ithalde KDV ve diğer vergi, resim ve harçlarda muafiyet sağlaması,
- 3'ncü ülkelere yapılan ithalatta, Gümrük Vergisi, KDV ve diğer vergi, resim ve harçlarda muafiyet sağlaması,
- Dış Ticaret Standardizasyon ve Teknik Düzenlemelere tabi olunması,
- İhracat sayılan satış ve teslimler ile ilgili olarak gümrük vergisi muafiyeti ithalat yapılabilmesi
- İhracat taahhüdünü üçüncü ülkelere yapılan ihracatla yerine getirmek koşulu ile ithalatta kota ve gözetim önlemlerinden muaf olması.

10.1.4. Dâhilde İşleme İzni İçin Gereken Şartlar

Dâhilde işleme rejiminden yararlanabilmek için gerekli şartlar şunlardır:

- İşleme faaliyetlerini yapan veya yaptıran kişinin talepte bulunması,
- İzin hak sahibinin Türkiye Gümrük Bölgesinde yerleşik olması (ticari nitelikte olmayan ithalat hariç),
- İşleme malzemesi hariç ithal eşyanın işlem görmüş ürün içinde mevcudiyetinin tespit edilebilmesi, eşdeğer eşyanın ithal eşya ile aynı teknik ve ticari nitelikler ile tarife pozisyonunda yer alması,
- Türkiye Gümrük Bölgesi'nde yerleşik üreticilerin temel ekonomik çıkarlarının olumsuz etkilenmemesi,
- İşlem görmüş ürünlerin ihracı veya yeniden ihracı için en iyi imkân oluşturmaya yardımcı olması,
- İşlemlerin yürütülmesi için gerekli teminat ve taahhütnamelerin verilmesi,

Yapılan idari düzenlemelerin rejimden hedeflenen ekonomik amaçlarla orantılı olması şartları aranmaktadır.¹³³

10.1.5. Dâhilde İşleme İzin Belgesi Almak İçin Gerekli Belgeler

Dâhilde işleme rejiminden yararlanabilmek amacıyla yapılacak müracaatta aşağıdaki belgelerin bulunması gerekmektedir:

- Dilekçe (imza sirkülerinde yer alan yetkililerin adı ve soyadı belirtilerek imzalanmış),

¹³³ Aynur Önür, s.105

- Dâhilde İşleme Proje Formu (imza sirkülerinde yer alan yetkililerin adı ve soyadı belirtilerek imzalanmış),
- İhraç ürünleri ile ilgili Hammadde Sarfıyat Tablosu,
- İhraç edilen mamulün üretimi ile ilgili Kapasite Raporu (ticaret ve sanayi odalarınca tasdikli),
- Yan sanayici kullanılması hâlinde (imalatçı-ihracatçı, ihracatçı, dış ticaret sermaye şirketi ve sektörel dış ticaret şirketi için),
- Yan sanayici firmaya ait Kapasite Raporu (ticaret ve sanayi odalarınca tasdikli),
- Yan sanayici firmaya ait imza sirküleri (noter tasdikli),
- Yan sanayici ile yapılan protokol (taraflarca imzalanmış),
- Ticaret Sicil Gazetesi aslı veya noter veya ticaret sanayi odaları ile ticaret si cili memurluklarınca tasdikli örneği (kuruluşa, varsa unvan değişiklikleri ile mevcut duruma ilişkin Ticaret Sicil Gazeteleri'nin her biri),
- İmza sirküleri (noter tasdikli),
- İhracatçı Birliği üyesi olduğuna dair belge (ilk kez belge müracaatında bulunan imalatçı -ihracatçı veya ihracatçı firmalar için),

Son üç ayda kapatılan belgelere ilişkin kapatma yazıları fotokopileri, kapatma müracaatı yapılan belgelere ilişkin müracaat yazıları fotokopileri ile ihracat taahhüdü kapatılmamış Dâhilde İşleme İzin Belgeleri kapsamında gerçekleşen, ihracat ve ithalat listeleri.

10.1.6. Dâhilde İşleme İzin Belgesinin Çeşitleri

Dâhilde işleme rejimi, ithalatta şartlı muafiyet sistemi ve geri ödeme sisteminden oluşur. Bu sistemlerin sağladığı avantajlar ve işleyiş şekilleri birbirlerinden farklılıklar göstermektedir. Firmalar bu sistemleri iyi tanımalı ve amaçlarına en uygun sistemi tercih etmelidir.

10.1.6.1. Şartlı Muafiyet Sistemi

Dâhilde İşleme İzin Belgesi kapsamına giren ve ihracı taahhüt edilen işlem görmüş ürünlerin üretiminde gerekli olan ve serbest dolaşımda bulunmayan hammadde, yardımcı madde, yarı mamul, mamul, mamul ile ambalaj ve işletme malzemelerinin, Türkiye Gümrük Bölgesi'nde (serbest bölgeler hariç) yerleşik firmalarca ithaline (ticaret politikası önlemlerine

tabi tutulmaksızın ve bu ithalattan doğan vergi kadar teminat alınarak) izin verilmesi şeklindeki uygulama, şartlı muafiyet sistemini oluşturmaktadır.

Bu sistemde ihracatçılar, ithal ettikleri giderlere karşılık gelen vergileri ödemezler. Bunun yerine ithalatın yapıldığı gümrük idaresi saymanlıklarına, hesaplanan vergi tutarı kadar bir teminat yatırır. Böylece vergileri askıda tutma hakkına sahip olurlar. İthalatla ilgili vergi muafiyetinden yararlanmak, ancak ihracat taahhüdünün yerine getirilmesi ile kesinlik kazanmaktadır.

Türkiye Gümrük Bölgesi'nde yerleşik firmaların, Dâhilde İşleme İzin Belgesi almak yoluyla, ihracı taahhüt edilen işlem görmüş ürünlerin, üretiminde gerekli, ham madde, yarı mamul, mamul ile ambalaj ve işletme malzemelerini, bedelli veya bedelsiz olarak, ticaret politikası önlemlerine tabi tutulmaksızın, ithalat sırasında alınması gereken vergi tutarı (vergi+resim+harç+fon) kadar, teminat (para, banka teminat mektubu, hazine bonosu veya devlet tahvili gibi teminatlar Dâhilde işleme izin Belgesi kapatılıp döviz yurda getirilirken gümrük idarelerinden geri alınır) vermek kaydıyla, gümrük muafiyetli olarak ithal edebilmektedir.

10.1.6.2. Geri Ödeme Sistemi

İthalat rejimi çerçevesinde vergiler ödenerek serbest dolaşıma giren malların kullanılması ile üretilen mamullerin Dâhilde işleme izin Belgesi kapsamında üçüncü ülkelere ihracı hâlinde ithalat esnasında tahsil edilen vergiler geri ödenmesi geri ödeme sistemini oluşturmaktadır. Bu sistemden yararlanabilmek için, eşyanın geri ödeme sistemi kapsamında olduğu, gümrük idarelerince ithalat esnasında gümrük beyannamesine kaydedilir, ihracı yapılacak mamulün tespiti için ithal tarihinden itibaren en geç 6 ay içerisinde Dâhilde işleme İzin Belgesi almak için Dış Ticaret Müsteşarlığına müracaat edilmesi gerekmektedir.¹³⁴

Geri Ödeme Sistemi çerçevesinde düzenlenen Dâhilde İşleme İzin Belgesi, ihracat taahhüdünün kapatılmasını müteakip 3 ay içerisinde, ithalat sırasında ödenen vergilerin iadesi için ilgili gümrük idaresine müracaat edilmesi gerekmektedir.

Geri ödeme sisteminden her eşya yararlanabilir. Ancak, serbest dolaşıma giriş beyannamesinin tescili sırasında;

¹³⁴ Hakan Toker, s.45.

- İthalat miktar kısıtlamalarına tabi olan,
- Türkiye'nin bazı ülke veya ülke grupları ile yaptığı tercihli tarife anlaşmaları veya Türkiye'nin tek taraflı olarak bazı ülkelere tanıdığı tercihli tarife uygulamalarından ya da ithalat vergilerinde bazı eşyaya şartlı muafiyet veya indirim uygulamalarından kotalar dâhilinde yararlanabilen,
- Tarım politikası veya işlenmiş tarım ürünleriyle ilgili özel düzenlemeler çerçevesinde alınan ithalat vergilerine tabi olan,
- ithal eşyanın serbest dolaşıma giriş beyannamesinin tescili sırasında, işlem görmüş ürünlerden parasal ihracat iadesine tabi olan,
- Serbest dolaşımda bulunan eşya kullanılarak üretilen işlem görmüş ürünlerin, dolaşım belgesi eşliğinde veya üçüncü ülke menşeli tarım ürünlerinden elde edilen işlenmiş ürünlerin menşe ispat belgeleri eşliğinde Avrupa Topluluğuna üye ülkelere; serbest ticaret anlaşması imzalanmış ülke menşeli olmayan eşyadan elde edilen işlem görmüş ürünlerin, anlaşmanın lehte hükümleri saklı kalmak şartıyla, ispat belgeleri eşliğinde taraf ülkelere veya Pan-Avrupa menşe kümülasyonuna taraf ülkeler menşeli olmayan eşya kullanılarak üretilen kümülasyona dâhil nihai ürünün menşe ispat belgeleri eşliğinde kümülasyona taraf ülkelere, ihraç edilmesi hâlinde bu tür ihraca konu olan eşyalar geri ödeme sisteminden yararlanamaz.

Geri ödeme sistemi ancak, ithal eşyasının serbest dolaşıma girişine ilişkin beyannamenin tescili sırasında ve işlem görmüş ürünlerin herhangi bir parasal iadede yararlanmadığı hâllerde uygulanabilir.

Geri ödeme sistemini kullanma izni ancak, işlem görmüş ürünlerin ihracına ilişkin beyannamenin tescili sırasında, işlem görmüş ürünlerin herhangi bir parasal ihracat iadesinden yararlanmadığı, ithal eşyanın tarım politikası ve işlenmiş tarım ürünleriyle ilgili özel düzenlemeler çerçevesinde alınan ithalat vergilerine tabi olmadığı hâllerde verilir.

10.1.6.2.1. Geri Ödeme Sisteminde Uygulanmayacak Hükümler

Dâhilde işleme rejiminin şartlı muafiyet sisteminde uygulanan aşağıdaki hükümler geri ödeme sisteminde uygulanmaz.

- Eşdeğer eşyadan elde edilen işlem görmüş ürünlerin ithal eşyanın serbest dolaşıma girişinden önce ihraç edilmesini ifade eden önceden ihracat sisteminde,
- İşlem görmüş ürünlerin eşdeğer eşyadan elde edildiği durumlarda, gümrük işlemlerinde, eşdeğer eşyanın ithal eşya, ithal eşyanın eşdeğer eşya olarak sayılmasına ilişkin hükümlerinde,
- Henüz serbest dolaşıma girmemiş ithal eşyanın yerine ihracat vergilerine tabi eşyadan elde edilen İşlem görmüş ürünlerin ihracı hâlinde, ithal eşyasının süresi içinde ithal edilmesine karşılık olarak izin sahibinden ihracat vergileri kadar teminat alınmasına ilişkin hükümlerinde.

10.1.6.2.2. Geri Ödeme Sisteminde Serbest Dolaşıma Giriş

Geri ödeme sisteminde serbest dolaşıma giriş için belirlenmiş olan usuller, eşdeğer eşya kullanımı sistemi kullanılsın veya kullanılsın ithal eşyasına uygulanır. Dâhilde işleme rejimine tabi tutulacak ithal eşyasına ilişkin serbest dolaşıma giriş beyannamesinde, eşyanın geri ödeme sistemi kapsamında olduğu belirtilir ve izne ilişkin bilgiler beyannamede gösterilir. Ayrıca iznin bir örneği de beyannameye eklenir.

Geri ödeme sisteminde serbest dolaşıma giriş beyannamesi, izinde belirtilen gümrük idaresine verilir. Ancak basitleştirilmiş usule göre beyan söz konusu olduğunda, gümrük idaresinin bu konuda yetkili olması gerekir. Geri ödeme sisteminde serbest dolaşıma girişte basitleştirilmiş usullere göre işlem yapıldığında, Gümrük Kanunu'nun 71'inci maddesinde belirtilen basitleştirilmiş usule ilişkin hükümler uygulanır. Tamamlayıcı beyanname, izinde öngörülen süre içinde ve en geç geri ödeme talebinde bulunmadan önce gümrük idaresine verilir.¹³⁵

10.1.7. Dâhilde İşleme Belgesinin Süreleri Ve Belgelerin Kapatılması

Dahilde işleme izin Belgesi'nin süresi Dış Ticaret Müsteşarlığınca proje konusu malın özelliğine göre belirlenir. Bu süre 12 ayı geçemez. Ancak, Müsteşarlık ürünün özelliklerini dikkate alarak bu süreyi kısaltabilir. Sürenin başlangıcı Dâhilde işleme izin Belgesinin taşıdığı tarihtir. Süre sonu ise, belge süresi bitiminin rastladığı ayın son günüdür.

Dâhilde işleme izin belgelerine, belgede taahhüt edilen ihracatın %50'sinin gerçekleştirilmesi hâlinde belgede belirtilen sürenin 1/4'i kadar süre verilebilir.

¹³⁵ Hakan Toker, s.48

Dâhilde işleme izin Belgesi sahibi firmaların, belge süresi sonundan itibaren 3 ay içerisinde gereken bilgi ve belgelerle birlikte, belge taahhüdün kapatılması için ilgili ihracatçı Birlikleri Genel Sekreterliğine müracaat etmeleri gerekmektedir.

Yapılan kapatma müracaatı geri alınamaz. Belirtilen süre içerisinde kapatma müracaatında bulunmayan firmalara 10 iş günü içerisinde ihracatçı Birlikleri Genel

Sekreterliklerince 30 gün içerisinde ihracat taahhüdünü kapatma müracaatında bulunulması gerektiği bildirilir. Belirtilen süre içerisinde kapatma müracaatında bulunmayan firmalar 10 iş günü içerisinde iptal işleminin yapılmasını teminen Müsteşarlığa bildirilir.

İthal edilen ancak ihracı gerçekleşmeyen maddelere ait ithalat esnasında tahsil edilmeyen her türlü vergi vb. yükümlülükler 6183 Sayılı Kanuna göre tahsil edilir.

10.1.7.1. Dâhilde İşleme İzin Belgelerinin Kapatılması İçin Gerekli Belgeler

Dâhilde İşleme izin Belgesi'nin kapatılabilmesi için müracaatta aranan belgeler şunlardır:

- İhracat Listesi
- İthalat Listesi
- Dâhilde işleme izin Belgesi (aslı)
- Tedarikçi beyanı (gerekli olması hâlinde)
- Menşe ispat belgeleri (gerekli olması hâlinde)
- ATR Dolaşım Belgesi (gerekli olması hâlinde)
- İhraç Ürünleri ile ilgili Hammadde Sarfiyat Tablosu
- Döviz Alım Belgesi aslı (ihracatın özel fatura ile yapılması hâlinde)
- Telafi Edici Vergi Makbuzu (gerekli olması hâlinde)
- Ön Statü Belgesi (ihracatın serbest bölgeye yapılması hâlinde)
- Gümrük Beyannameleri asılları (kapatma işlemini müteakip taahhüde sayıldığına dair meşruhat düşülerek iade edilmek üzere) ve fotokopileri
- İhraç edilen mamulün üretimi ile ilgili Kapasite.Raporu (ticaret ve sanayi odalarınca tasdikli)
- Ekspertiz Raporu (ilgili en az iki mühendis tarafından imzalanmış ve ilgili birimin yetkileri tarafından tasdik edilmiş)

10.1.8. Dâhilde İşleme İzin Belgesinin İptali

Dahilde işleme İzin Belgesi, ilgili firmanın talebi üzerine, Dış Ticaret Müsteşarlığınca iptal edilir. Dâhilde işleme rejimi kararı ve bu karara istinaden yayımlanacak tebliğ ve genelge hükümlerine uyulmadığının, Dâhilde İşleme izin Belgesinin düzenlenmesi veya revizesi için ibraz edilen bilgi ve belgeler ile belge kapsamında yapılan işlemlerin gerçek dışı olduğunun ve ilgili belge üzerinde tahrifat yapıldığının tespiti hâlinde; ilgili belge iptal edilerek ilgililer hakkında kanuni işlem yapılır.¹³⁶

10.2. HARIÇTE İŞLEME REJİMİ

Hariçte işleme rejimi, serbest dolaşımdaki eşyanın hariçte işleme faaliyetlerine tabi tutulmak üzere Türkiye Gümrük Bölgesi'nden geçici olarak ihracı ve bu faaliyetler sonucunda elde edilen ürünlerin ithalat vergilerinden tam veya kısmi muafiyet suretiyle yeniden serbest dolaşıma girişine ilişkin hükümlerin uygulandığı rejimdir. Basit bir söyleyişle, eşyanın geçici ihracatı şeklinde de yorumlanabilecek hariçte işleme rejiminin, gümrük mevzuatımızda iki ayrı işlem için kullanılan bir terim olduğu dikkatleri çeker. Bunlardan birincisi, Türkiye'deki hammaddelerin işlenerek bir ürüne dönüştürebilmesi için yabancı bir ülkeye geçici olarak yurtdışına gönderilmesidir. İkincisi ise tamir amacıyla yurtdışına makine teçhizat çıkarılmasıdır.¹³⁷

Bir ülkede üretimi yapılmayan bir ürünün Avrupa Birliği üyesi ülkelerden gönderilen girdiler kullanılarak, üretim faktörleri maliyetinin daha düşük olduğu üçüncü ülkelerde işlenerek, gümrük vergisi muafiyetinden yararlanmak üzere, yeniden ülke gümrük bölgesine şevki de ekonomik etkili gümrük rejimlerinin sağladığı bir avantaj olarak görülmektedir. Diğer taraftan, gümrük vergileri ve formaliteleri açısından rejim kullanıcılarına büyük kolaylıklar tanındığından, rejimler arası geçişkenlik ve işlemlerin bir kaç üye ülkeyi kapsayacak şekilde yürütülmesi söz konusu olduğundan, sistemin denetimine de özel önem verilmektedir. Rejimin temel amacı, üretimi yapılmayan eşyanın ithali yerine, Avrupa Birliği üyesi ülke girdilerinden üretilen işlem görmüş ürünün yeniden ithali ile döviz tasarrufunun sağlanmasıdır. Ayrıca bu rejim çerçevesinde tamiri gereken ve ülke içinde tamiri mümkün olmayan ya da satış

¹³⁶ Aynur Önür, s.105.

¹³⁷ Hakan Toker, s.67.

sözleşmesine göre tamirin ihracatçı tarafından üstlenildiği eşyanın, tamir sonrasında ülkeye vergi muafiyetinden yararlanarak yeniden girişine imkân tanınmaktadır.

10.2.1. Tanım ve Kapsamı

Hariçte işleme rejimi; serbest dolaşımdaki eşyanın hariçte işleme faaliyetlerine tabi tutulmak üzere Türkiye Gümrük Bölgesinden geçici olarak ihracı ve bu faaliyetler sonucunda elde edilen ürünlerin ithalat vergilerinden tam veya kısmi muafiyet suretiyle yeniden serbest dolaşıma girişine ilişkin hükümlerin uygulandığı rejimdir. Kısaca, **hariçte işleme rejimi**, serbest dolaşımdaki eşyanın işlenmek üzere (üretim, montaj, yenileme, tamir) Türkiye Gümrük Bölgesinden geçici olarak üçüncü ülkelere ihraç edilmesi ve elde edilen ürünün gümrük vergisinden muaf olarak tekrar serbest dolaşıma girmesi koşullarını düzenler. Hariçte işleme rejiminde izin mercileri şu şekildedir.¹³⁸

- İşlem görmek üzere gönderilecek eşya için Dış Ticaret Müsteşarlığınca Hariçte İşleme İzin Belgesi (HİİB),
- Tamirat amaçlı gönderilecek eşya için Gümrük Müsteşarlığınca Hariçte İşleme İzni (Hİİ)
- İşlem görmek üzere gönderilecek madenler için de Maden İhracatçı Birliklerince Hariçte İşleme İzni (Hİİ) izin verilmektedir

Hariçte işleme rejiminin işleyişinde kullanılan deyimler ve bu deyimlere yüklenen özel anlamlar ise şu şekilde sıralanabilir:

Geçici ihracat eşyası; hariçte işleme rejimi kapsamında geçici süreyle yurt dışına çıkarılan eşya,

İşleme faaliyetleri; eşyanın işçiliğe tabi tutulması, işlenmesi, yenilenmesi veya tamir edilmesi,

İşlem görmüş ürün; işleme faaliyetleri sonucunda elde edilen ürünler,

İşlem görmüş asıl ürün; işleme faaliyetleri sonucunda elde edilen asli nitelikteki ürünler,

İşlem görmüş ikincil ürün; işleme faaliyetleri sonucunda zorunlu olarak ortaya çıkan işlem görmüş ürün dışındaki asıl ürünler,

Değişmemiş eşya; herhangi bir işleme faaliyetine tabi tutulmadan tekrar ithal edilen geçici ihracat eşyası,

¹³⁸Hakan Toker, A.g.e, s.68.

Verimlilik oranı; belirli miktardaki geçici ihracat eşyasının işlem görmüş ürünler içindeki miktarı veya yüzde oram,

Miktar ölçme yöntemi; geçici ihracat eşyasının işlenmesi sırasında bünyesine giren çeşitli eşyanın miktarını esas alan hesaplama yöntemi,

Kıymet ölçme yöntemi; geçici ihracat eşyasının işlenmesi sırasında bünyesine giren çeşidi eşyanın kıymetini esas alan hesaplama yöntemi,

Önceden ithalat; geçici ihracat eşyasının ihracından önce, teminat alınmak koşuluyla yerine geçecek aynı nitelikteki eşyanın ithali,

Standart değişim sistemi; geçici ihracat eşyasının yerine kullanılmak üzere ikame ürünle değiştirilmesi usulü,

ikame ürün; geçici ihracat eşyasının yerine kullanılmak üzere getirilen yabancı menşeli eşya,

Üçgen trafik; işlem görmüş ürünlerin ithal işlemlerinin geçici ihracat eşyasının ihraç edildiği gümrük idaresinden başka bir Gümrük İdaresince yerine getirilmesi usulü;

Düşüm yapılacak tutar; geçici ihracat eşyasına en son işleme faaliyetine tabi tutulduğu ülkeden getirilerek Türkiye Gümrük Bölgesi'nde serbest dolaşıma girişi tarihinde uygulanacak gümrük vergileri tutarı,

Navlun ve sigorta giderleri; satın alma komisyonu dışındaki komisyon ve tellaliye, geçici ihracat eşyasına dâhil olmayan konteynerlerin giderleri, işgücü ve malzeme dâhil olmak üzere ambalajlama giderleri, eşya nakliyesi sırasında ortaya çıkan işlemlerden doğan masraflar, eşyanın yüklenmesi, nakliyesi ve sigortalanmasından doğan giderler anlamına gelir.

10.2.2. Hariçte İşleme Rejiminin İşleyişi

Yurtiçindeki üreticileri korumak ve haksız kazanç ve rekabete engel olmak amacıyla hariçte işleme rejiminin uygulanamayacağı durumları incelemek yerinde olur. Hariçte işleme rejimi;

- İhracı, ödenmiş ithalat vergilerinin geri verilmesine veya teminata bağlanmış ithalat vergilerinin kaldırılmasına yol açan,
- İhracından önce, nihai kullanımları nedeniyle tam muafiyet suretiyle serbest dolaşıma giren ve bu muafiyetin tanınması için gerekli koşulları taşımaya devam eden,
- İhracı, ihracat vergi iadesini gerektiren veya ihracı nedeniyle tarım politikası çerçevesinde vergi iadesi dışında bir mali avantaj sağlanan serbest dolaşımdaki eşya için uygulanmaz.

10.2.2.1. Hariçte İşleme İzni

Hariçte işleme izni, talep üzerine, işleme faaliyetini yaptıracak kişiye verilebilir. Ancak, rejimin uygulanmasının, ithal edilen işlem görmüş ürünlerin aynısını veya benzerini üreten Türkiye'deki üreticilerin temel ekonomik çıkarlarını olumsuz et-kilemeksizin ihraç eşyasının satışını teşvik etmesi ve işleme faaliyetinin Türk menşeli eşya ile Türkiye Gümrük Bölgesi dışında elde edilen eşyanın birleştirilmesiyle oluşan işlem görmüş ürün olarak ithal edilmesi hâlinde, hariçte işleme izni, işleme faaliyetini yaptıracak kişi dışında başka bir kişiye de verilebilir. Hariçte işleme izni;

- Türkiye Gümrük Bölgesi'nde yerleşik kişilere,
- İşlem görmüş ürünlerin geçici ihracat eşyasının işlenmesi sonucu elde edildiğinin tespiti mümkün olan hâllerde,
- Talep edilen iznin, Türkiye'deki üreticilerin temel ekonomik çıkarlarına ciddi zarar verecek olmadığı durumda verilir.

10.2.2.2. Hariçte İşleme İzin Belgesi Almak için Gerekli Belgeler

Hariçte İşleme İzin Belgesi almak için aşağıdaki belgelerin hazırlanması gerekmektedir:

- Dilekçe
- Hariçte İşleme Proje Formu
- Hammadde Sarfiyat Tablosu
- Ticaret Sicil Gazetesi
- İmza Sirküleri
- Yurt dışında işleme faaliyeti yapacak firma hakkında bilgi

10.2.2.3. İşlem Görmüş Ürünlerin Geçici İhracat Eşyasının İşlenmesi Sonucu Elde Edildiğinin Tespiti

Gümrük idareleri, geçici ihracata konu eşyayı;

- Eşya üzerindeki üretici tarafından konan özel işaret ve seri numaralarını,
- Eşya üzerine tatbik edilmiş mühür veya etiketlerini,
- Eşyanın numune veya teknik dokümanlarını,
- Eşyanın analiz veya ekspertiz raporunu,
- İşlem görmüş ürünlerin geçici ihraç eşyasından üretileceğini belgeleyen sözleşme, proforma fatura, fatura gibi belgeleri inceleyerek, uygun bulması hâlinde, bunların geçici ihracata izin verir.

Standart değişim sistemi de dâhil olmak üzere hangi usulle olursa olsun tamir amacıyla ihraç edilmek istenilen eşyanın, tamir edilebilir durumda olduğunun gümrük idarelerince tespiti gerekir.

Standart değişim sistemi kapsamında hariçte işleme rejiminin uygulanması amacıyla, söz konusu eşyanın ayniyet tespitinde yukarıda sıralanan bilgi ve belgeler incelenir. Ancak, tamirat amaçlı geçici ihracat eşyası yerine ikame ürünlerin ithal edilmesi hâlinde, bir yenileme işlemi yapıldığı hususunun sözleşme, proforma fatura, fatura gibi belgelerde yer alması gerekir.

Bu yenileme işleminin uygulanmasında, eşyanın ticari nitelik ve teknik kapasitesinin geliştirilmediğinin Gümrük İdaresince tespit edilmesi gerekir. Bu tespit, ta-mirada ilgili sözleşme ve diğer kanıtlayıcı belgelerin, satış veya kira sözleşmelerinin veya geçici ihracat eşyasının incelenmesi suretiyle yapılır.

İşlem görmüş ürünlerin geçici ihracat eşyasının işlenmesi sonucu elde edileceğinin tespitinin mümkün olmaması ve gümrük idaresine talepte bulunulması hâlinde, bu talep Müsteşarlığa intikal ettirilir ve alınacak talimata göre işlem yapılır.

10.2.2.4. İzin Başvurusu ve İzin Belgesi

Bütün koşulların yerine getirilmesi hâlinde, önceden ithalatın olmadığı standart değişim sistemini kullanma izni, aynı zamanda geçici ihracat eşyası yerine işlem görmüş ürünlerin yeniden ithali için de kullanılır.

Standart değişim sistemini kullanma izni olmayan hariçte işleme izni sahibi, bu sistemin şartlarını yerine getirmesi ve işlem görmüş ürünlerin yeniden ithalinden önce yazılı olarak başvurması hâlinde, izni veren merci tarafından, önceden ithalatın, olmadığı standart değişim sisteminden yararlandırılabilir.

10.2.2.4.1. İznin Geçerlik Süresi

Hariçte İşleme Rejimi kapsamında, Hariçte İşleme İzin Belgesi (HİİB) süresi 12 aydır. HİİB için belgede belirtilen sürenin 1/2 si kadar, Hariçte İşleme İzni için 12 ay daha ek süre verilebilir. Gümrük İdareleri, ihraç edilen ürünün miktar ve değerini kontrol eder. İzne tabi mallar için izin belgesi alınması gerekir. İhracat vergisi tu-tarınca teminat alınır.

Hariçte işleme rejimi kullanım izninin geçerlik süresi, başvuru sahibinin talebi ve işleme faaliyetlerinin gerçekleştirilebileceği süre dikkate alınarak, belgede gösterilir.

İşlem görmüş ürünlerin Türkiye Gümrük Bölgesi'ne yeniden ithal edilmesi için gereken süre, işleme faaliyetlerinin gerektirdiği süre ile nakliye süresi dikkate alınarak belirlenir. Bu sürenin başlangıcı, hariçte işleme rejimine ilişkin beyannamenin tescil tarihidir.

Önceden ithalatın olmadığı standart değişim sisteminin uygulandığı durumda, ikame ürünlerin Türkiye Gümrük Bölgesine ithali için gereken süre, geçici ihraç eşyasının değiştirilmesi ve ikame ürünlerin nakliyesi için gereken süre dikkate alınarak belirlenir. Süre başlangıcı hariçte işleme rejimine ilişkin beyannamenin tescil tarihidir.

İşlem görmüş ürünler ile yukarıda bahsedilen geçici ihracat eşyasının süresi içerisinde serbest dolaşıma sokulması, antrepoya konulması veya dâhilde işleme ya da transit rejimine tabi tutulması gerekir. Bu rejimlere ilişkin beyannamenin tescil tarihi eşyanın geri getirme süresini sona erdirir. Bu süre, kabul edilebilir makul bir gerekçe olması ve durumun belgelenmesi halinde uzatılabilir.

10.2.2.4.2. Hariçte İşleme İzin Belgesinin Kapatılması

Hariçte İşleme İzin Belgesinin kapatılması için aşağıdaki belgelerin hazırlanması gerekir:

- Belge aslı
- Gümrük Beyannamesi asılları
- Hammadde Sarfiyat Tablosu
- İthalat-İhracat Listeleri

İzin sahibinin yukarıda sıralanan belgelerle birlikte belge süresi sonundan itibaren 1 ay içerisinde İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliğine müracaat etmeleri gerekmektedir.

HİİB kapsamına giren malların (nihai olarak) Türkiye Gümrük Bölgesi'ne giriş yapması gerekir. Belgedeki şartlara uygun olarak ihraç edilen eşyanın ithal edilen mamulün üretiminde kullanıldığının tespiti kaydıyla HİİB taahhüdü kapatılır. HİİB kapsamında üçüncü ülkede

işlenip ithal edilmesi düşünülen mallar Türkiye'ye getirilmezse, bu ürünlerin üretimi için yollanan eşyanın aynen geri getirilmesi gerekir. Aksi taktirde Kambiyo Mevzuatı'na tabidir.¹³⁹

HİİB kapsamındaki mallar işlem görmeden geri gönderilirse, ihracat ve ithalatı mevzuat çerçevesinde yapılır.

10.2.2.5. Hariçte İşleme Rejiminde Basitleştirilmiş Usul

Hariçte işleme rejiminin beyanında tamir amacıyla yurtdışına gönderilecek eşya için basitleştirilmiş usulden de yararlanılabilir. Basitleştirilmiş usulden yararlanabilmenin koşulları hariçte işlemeye tabi olacak eşyanın ticari nitelikte olup olmamasına göre farklılık göstermektedir,

Tamir Amaçlı Geçici İhracât Eşyasında Basitleştirilmiş Usul: Beyan sahibinin basitleştirilmiş usullerden yararlanma izni olmasa dahi, işleme faaliyetinin tamirata ilişkin olduğunun tespiti hâlinde, basitleştirilmiş usulleri kullanma izni vermeye yetkili Gümrük İdareleri, bu usullerin kullanımına izin verir. Bu durumda rejim için ibraz edilen beyanname, hariçte işleme rejimi kullanım izni için gerekli bütün bilgileri içermek zorundadır. Bu bilgileri içeren beyanname, basitleştirilmiş usulleri kullanım izni başvurusu olarak kabul edilir.

Hariçte İşleme Rejimi Beyannamesi'nin 44 nolu kutusuna;

- Rejimi kullanacak kişi ile beyan sahibi,
- Geçici ihracat eşyasının ticari ve teknik tanımı,
- İşleme faaliyetlerinin mahiyeti,
- İşlem görmüş ürünlerin yeniden ithali için gereken süre,
 - Verimlilik oranı veya gerekmesi hâlinde verimlilik oranını belirlemede kullanılan yöntem,
- Eşyanın ayniyetinin tespiti için gerekli ayırt edici özellikler ve özel işaretler yazılır.

Bu kutuya bilgilerin yazılamaması veya sığmaması hâlinde, aynı bilgileri içeren ve beyan sahibince düzenlenen belgenin beyannameye eklenmesi gerekir. Beyan sahipleri Gümrük Kanunu ve Yönetmeliği'nde belirtilen sorumluluğa ve belgeleri saklama ile ilgili hükümlere uymakla yükümlüdür.

¹³⁹ Hakan Toker, s.70

Ticari Nitelikte Olmayan Tamiratta Basitleştirilmiş Usul: İşleme faaliyetinin ticari nitelikte olmayan tamirat olması hâlinde ve beyan sahibinin isteği üzerine serbest dolaşıma giriş beyannamesinin izne ilişkin bilgileri taşıması koşuluyla, verilen beyanname yetkili gümrük idarelerince basitleştirilmiş usulleri kullanma izni başvurusu olarak kabul edilir.

Tamiratın ticari nitelikte olmadığının tespiti için;

- Eşyanın özelliği itibarıyla tamiratın belirli aralıklarla yapılması,
- Eşyanın beyan sahibinin kişisel veya ailesinin kullanımına ait olması,
- Eşyanın ticari nitelikte kullanılmayacak miktar ve mahiyette olması,
 - Yenileme ve asli niteliklerine uygun hâle getirmeyeyle ilgili bir bakım olduğunun başvuru sahiplerince gümrük idarelerine ispatlanması gerekir.

Gümrük İdarelerince, bu şartları yerine getirmeyen beyan sahiplerinin basitleştirilmiş usullerden faydalanmasına izin verilmez.

10.2.2.6. Hariçte İşleme Rejiminde Ticaret Politikası Önlemlerinin Uygulanması

İhracatla ilgili ticaret politikası önlemleri hariçte işleme rejimi kapsamında geçici ihraç edilen eşyaya da uygulanır. Ticaret politikası önlemlerinin uygulanacağı tarih, hariçte işleme rejimi beyannamesinin tescil tarihidir. Ancak, bu hükümden istisna edilecek eşya Müsteşarlıkça duyurulur.

Serbest dolaşıma giriş rejiminde uygulanan ticaret politikası önlemleri, işlem görmüş ürünlerin serbest dolaşıma girişinde uygulanır. Ticaret politikası önlemlerinin uygulanması için beyanname kapsamı işlem görmüş ürünlerin Gümrük Ka-nunu'nun 18'inci maddesinde belirtilen menşe kurallarına göre, ticaret politikası önlemi uygulanacak ülke menşeli olması gerekir.

İşlem görmüş ürünlere ticaret politikası ördemlerinin uygulanmasında esas alınacak tarih, bu ürünlere ilişkin serbest dolaşıma giriş beyannamesinin tescil tarihidir.

Yeniden ithalatta ticaret politikası önlemleri, standart değişim sisteminin uygulandığı durumda ve Türkiye Gümrük Bölgesi dışında ek bir işleme faaliyetine tabi tutulması veya tamirat yaptırılması hâllerinde uygulanmaz.¹⁴⁰

¹⁴⁰ Ahmet Kılıçbay, s.126.

10.2.3. Rejim Beyanı Ve Vergilerin Hesaplanması

Normal usulle hariçte işleme rejimi beyanı herhangi bir gümrük idaresine yapılabilir. Ancak, basitleştirilmiş usulle hariçte işleme rejimi beyanının yetkili Gümrük İdaresine yapılması gerekir.

Normal usulde hariçte işleme rejimi beyanı ihracat rejimi hükümlerine göre yapılır. Ticari nitelikte olmayan tamirata ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla, izin belgesinde yer alan eşyanın tespitine ilişkin ayrıntılı bilgilerin beyannamede de yer alması gerekir.

Hariçte işleme rejimi kapsamındaki eşyanın eksik beyanı veya basitleştirilmiş usulle beyam, ihracat rejimi hükümlerine göre yapılır.

İşlem görmüş ürünlerin Türkiye Gümrük Bölgesine yeniden ithal edilmeleri için gereken süre, verilen izinde belirtilir. İzin hak sahibinin talebinin uygun bulunması hâlinde, bu süre uzatılabilir.

10.2.4. Eşyanın Serbest Dolaşıma Sokulması

Hariçte işleme rejimine tabi tutulan eşyanın serbest dolaşıma sokulması için serbest dolaşıma giriş beyannamesinin Gümrük İdaresince tescili ve buna ilişkin gümrük işlemlerinin tamamlanması gerekir.

Tamir amaçlı geçici ihracat eşyası ve ticari nitelikte olmayan tamirata ilişkin basitleştirilmiş usul hükümleri saklı kalmak üzere, serbest dolaşıma giriş beyannamesi izin belgesinde belirtilen ve eşyanın getirildiği Gümrük İdaresine verilir. Tamir amaçlı geçici ihracat eşyasına ilişkin basitleştirilmiş usullerin uygulanması hâlinde beyannamenin izni veren Gümrük İdaresine verilmesi gerekir. Ticari nitelikte olmayan tamiratta basitleştirilmiş usullerin uygulanması hâlinde ise, serbest dolaşıma giriş beyannamesinin yetkili Gümrük İdaresine verilmesi gerekir.

10.2.4.1. Beyannameye Eklenecek Belgeler

Serbest dolaşıma giriş beyanı serbest dolaşıma giriş rejimi hükümlerine göre yapılır. Ticari nitelikte olmayan tamirata ilişkin hükümler saklı kalmak üzere, geçici ihracat eşyasının veya ikame ürünlerin izin belgesinde ayrıntılı olarak yer alan tanımlarının beyannamede de yer alması gerekir. Serbest dolaşıma giriş beyannamesine;

- Serbest dolaşıma giriş rejimi hükümlerine göre beyannamede yer alması gereken bilgilerin,
- Hariçte İşleme Rejimi Beyannamesinin bir nüshasının veya üçgen trafik sisteminin uygulanması hâlinde, aşağıda ayrıntılı olarak ele alınacak olan işlemleri tamamlanan INF 2 Belgesinin,
- Serbest dolaşıma giriş beyannamesinin belirlenen sürenin bitiminden sonra verilmesi hâlinde, işlem görmüş ürünlerin belirlenen süre içerisinde gümrükçe onaylanmış bir işlem veya kullanıma tabi tutulduğunu kanıtlayan belgenin eklenmesi zorunludur.

Hariçte işleme rejimi kapsamındaki eşyanın eksik beyan veya basitleştirilmiş beyanla serbest dolaşıma sokulması hâlinde, bu beyanlar serbest dolaşıma giriş rejimi hükümlerine göre yapılır.

10.2.4.2. İthalat Vergilerinden Muafiyetin Şartları

İthalat vergilerinden tam veya kısmi muafiyet, yalnızca işlem görmüş ürünlerin serbest dolaşıma giriş beyanının, izin hak sahibi veya izin hak sahibinin onayı alınmış ve izin koşullarına uyulmuş olmak kaydı ile ve Türkiye Gümrük Bölgesinde yerleşik bir başka kişi adma ya da hesabına yapılması hâlinde tanmabilir.

Hariçte işleme rejimine ilişkin şartlar veya yükümlülüklerden birine uyulmadığı takdirde, ithalat vergilerinden tam veya kısmi muafiyet uygulaması yapılmaz. Bu durumun, söz konusu rejimin doğru işleyişine önemli bir etlrisinin olmadığı tespit edilmesi hâlinde, ithalat vergilerinden tam veya kısmi muafiyet uygulaması yapılır.¹⁴¹

10.2.4.3. Vergilerin Hesaplanması

Hariçte işleme rejiminde gümrük vergileri, işlem görmüş ürünlere ait gümrük vergileri tutarından, geçici ihracat eşyasma en son işleme faaliyetine tabi tutulduğu ülkeden, aynı tarihte ithal edildiğinde uygulanacak olan gümrük vergileri tutarının düşülmesi suretiyle hesaplanır.

Düşümü yapılacak tutarın hesaplanmasında;

- Geçici ihracat eşyasma ait Hariçte işleme Rejimi Beyannamesi'nin tescil tarihindeki miktar ve niteliği,

¹⁴¹Yaser Gürsoy, **Dış Ticaret İşlemleri Yönetimi**, Ekin Yay., 7. Basım, Bursa, 2008, s.77.

- işlem görmüş ürünlerin serbest dolaşıma giriş beyannamesinin tescil tarihindeki vergi oranı ve diğer vergilendirme unsurları esas alınır.

Ancak, Türkiye'deki üreticilerin temel ekonomik çıkarlarının korunması amacıyla yürürlüğe konulan dış ticaret politikası önlemleri kapsamındaki ek mali yüklerin indirimi yapılamaz.

10.2.4.4. İşlem Görmüş Ürünlerin Kıymeti

İşlem görmüş ürünlerin gümrük kıymetinin belirlenmesinde, ürünün bünyesine katılan malzeme, aksam, parça ve benzerleri de dikkate almır. Kıymetin bu şekilde belirlenememesi durumunda işlem görmüş ürünlerin kıymeti ile belirlenen işleme masrafları arasındaki fark, geçici ihracat eşyasının kıymetini oluşturur.

İşlem görmüş ürünlerin bünyesine katılan malzeme, aksam ve parçalara ait işleme faaliyetlerinin yapıldığı yere kadarki yükleme, nakliye ve sigorta giderleri, işleme masraflarına dâhil edilmez.

İşleme bedeli, işlem görmüş ürünler için işleme faaliyetinin yapıldığı yerden Türkiye Gümrük Bölgesi'ne gireceği yere kadar yapılan yükleme, nakliye ve sigorta giderlerini kapsar. Hariçte işleme rejimi kapsamında tamir amacıyla geçici olarak ihraç edilen eşyanın tamirinin bedel karşılığında yapılması hâlinde, tamirat bedeli, geçici ihracat eşyasının tamiri nedeniyle izin hak sahibi tarafından tamiraty yapan kişiye yapılan veya yapılması gereken toplam ödemeyi yahut izin hak sahibinin tamiri yapan kişinin öne sürdüğü şartları yerine getirmesi için ödemesi gereken bedeli içerir.

Bu tür ödeme para transferi şeklinde olabileceği gibi akreditif veya pazarlık sonucu üzerinde anlaşmaya varılan değerin doğrudan veya dolaylı transferi şeklinde de olabilir. Gümrük kontrolü altında işleme rejimi kapsamında yapılan tamiratın bedeli, izin hak sahibi ile tamiraty yapan kişi arasında yapılan anlaşmayla belirlenir.

10.2.4.4.1. İndirimi Yapılacak Tutarın Hesaplama Yöntemleri

Gümrük vergilerinin hesaplanabilmesi için indirimi yapılacak tutarın hesaplanması, rejimden yararlanarak gerçekleştirilen işleme faaliyetinin sonucuna bağlıdır.

Bir Çeşit İşlem Görmüş Ürün Elde Edilmesi Hâlinde Miktar Ölçme Yönteminin Uygulanması: Bir geçici ihracat eşyasından bir işlem görmüş ürün elde edilmesi hâlinde, serbest dolaşıma giren işlem görmüş ürün miktarı işlem görmüş ürünün toplam miktarına oranlanmak suretiyle bulunan katsayının, geçici ihracat eşyasının toplam miktarıyla çarpılması sonucu bulunur. Bu miktar indirim yapılacak tutara esas alınır.

Birden fazla geçici ihracat eşyasından bir işlem görmüş ürün elde edilmesi hâlinde, serbest dolaşıma giren işlem görmüş ürün miktarı işlem görmüş ürünün toplam miktarına oranlanması suretiyle bulunan katsayının, her geçici ihracat eşyası için ayrı ayrı kendi toplamalarının çarpılması sonucu bulunur. Her geçici ihracat eşyası için belirlenen bu miktar, düşümü yapılacak tutara esas alınır.

Birden Fazla Çeşitte İşlem Görmüş Ürün Elde Edilmesi Hâlinde Miktar Ölçme Yönteminin Uygulanması: Bir geçici ihracat eşyasından birden fazla işlem görmüş ürün elde edilmesi hâlinde miktar ölçme yöntemi;

- Her işlem görmüş ürün bünyesinde bulunan geçici ihracat eşyasının, işlem görmüş ürünlerin bünyesinde bulunan toplam geçici ihracat eşyasına oranı alınarak, bu oranın geçici ihracat eşyasının toplamıyla çarpılması sonucunda ortaya çıkan miktarın, işlem görmüş ürünlerin toplamından çıkarılması,
- Serbest dolaşıma giren her işlem görmüş ürün miktarının işlem görmüş ürün toplamına oranının (a) bendinde çıkan miktarla çarpılması sonucunda elde edilen miktarın, serbest dolaşıma giren ürün miktarından çıkarılması suretiyle uygulanır.

Belirtilen bu yöntemlerin uygulanmasında fireler dikkate alınmaz. İndirim yapılacak tutarın tespitinde artık, hurda, kalıntı, kesinti ve atıkları oluşturan ikincil ürünler fire olarak kabul edilir.

Birden fazla geçici ihracat eşyasından birden fazla işlem görmüş ürün elde edilmesi halinde;

- Her bir işlem görmüş ürün bünyesinde bulunan her bir geçici ihracat eşyasının, işlem görmüş ürünlerin bünyelerinde bulunan kendi geçici ihracat eşyası toplamlarına oranı alınarak kendi geçici ihracat eşyası toplamıyla çarpılması sonucunda çıkan miktarların, ait olduğu işlem görmüş ürünlerin toplamından çıkarılması,

- Serbest dolaşıma giren her bir işlem görmüş ürünün kendi cinsinden işlem görmüş ürünün toplamına oranının (a) bendinin uygulanması sonucu bulunan miktar ile çarpılması suretiyle uygulanır.

İndirim yapılacak tutara serbest dolaşıma sokulacak her işlem görmüş ürünün bünyesinde yer alan her geçici ihracat eşyasının yukarıda açıklanan yöntemlerle belirlenen miktarları esas alınır.

10.2.4.4.2. Kıymet Ölçme Yöntemi

İşlem görmüş ürünlerin bünyesindeki geçici ihracat eşyasının indirimde esas alınacak miktarı kıymet ölçme yöntemiyle belirlenir. Ancak, vergi kaybına neden olunmaması ve izin hak sahibinin kabul etmesi şartıyla Gümrük İdareleri, işlemlerin basitleştirilmesi amacıyla kıymet ölçme yöntemi yerine miktar ölçme yöntemini uygulayabilir.¹⁴²

Bir geçici ihracat eşyasından birden fazla işlem görmüş ürün elde edilmesi hâlinde kıymet ölçme yöntemi: Bir geçici ihracat eşyasından birden fazla işlem görmüş ürün elde edilmesi hâlinde kıymet ölçme yöntemi;

- Her bir işlem görmüş ürünün kıymetinin işlem görmüş ürünlerin toplam kıymetlerine oranının, geçici ihracat eşyasının toplam miktarı ile çarpılması sonucu bulunan değerin, her bir işlem görmüş ürünün toplam miktarından çıkarılması,
- Serbest dolaşıma giren her bir işlem görmüş ürün miktarının kendi cinsinden işlem görmüş ürünün toplam miktarına oranının, (a) bendinin uygulanması sonucu belirlenen miktarla çarpılmasıyla elde edilen tutarın, serbest dolaşıma girecek işlem görmüş ürünün miktarından çıkarılması suretiyle uygulanır.

Birden fazla geçici ihracat eşyasından birden fazla işlem görmüş ürün elde edilmesi hâlinde kıymet ölçme yöntemi: Birden fazla geçici ihracat eşyasından birden fazla işlem görmüş ürün elde edilmesi hâlinde kıymet ölçme yöntemi;

- Her bir işlem görmüş ürünün kıymetinin, işlem görmüş ürünlerin toplam kıymetine oranının, her bir geçici ihracat eşyasının toplam miktarıyla çarpılması,

¹⁴² Yaser Gürsoy, s.80.

- Serbest dolaşıma giren her bir işlem görmüş ürün miktarının, o işlem görmüş ürünün toplam miktarına oranının, (a) bendinin uygulanması sonucu belirlenen kendi cinsine ilişkin tutarla çarpılması suretiyle uygulanır.

İşlem görmüş ürünün yeniden ithal edilmemesi hâlinde, kıymet ölçme yönteminin uygulanmasında kullanılacak kıymet; alıcı ile satıcı arasındaki ilişkiden etkilenmemiş olan Türkiye Gümrük Bölgesindeki aynı veya benzeri eşyanın satış kıymetidir. Alıcı ile satıcı arasındaki ilişkinin tespiti Gümrük Kanunu ve Yönetmeliği hükümlerine göre yapılır.

İndirim yapılacak tutarın belirlenmesinde, serbest dolaşıma sokulacak her işlem görmüş ürünün bünyesinde yer alan her geçici ihracat eşyasının yukarıda açıklanan yöntemlere göre belirlenen miktarları esas alınır. Kıymetin bu şekilde belirlenememesi hâlinde, gümrük idareleri emsal kıymeti belirler.

10.2.4.4.3. İşlem Görmüş Ürünlerin Kıymeti

İşlem görmüş ürünlerin gümrük kıymetinin belirlenmesinde, ürünün bünyesine katılan malzeme, aksam, parça ve benzerleri de dikkate alınır. Kıymetin bu şekilde belirlenememesi durumunda işlem görmüş ürünlerin kıymeti ile belirlenen işleme masrafları arasındaki fark, geçici ihracat eşyasının kıymetini oluşturur.

İşlem görmüş ürünlerin bünyesine katılan malzeme, aksam ve parçalara ait işleme faaliyetlerinin yapıldığı yere kadarki yükleme, nakliye ve sigorta giderleri, işleme masraflarına dâhil edilmez.

İşleme bedeli, işlem görmüş ürünler için işleme faaliyetinin yapıldığı yerden Türkiye Gümrük Bölgesi'ne gireceği yere kadar yapılan yükleme, nakliye ve sigorta giderlerini kapsar. Hariçte işleme rejimi kapsamında tamir amacıyla geçici olarak ihraç edilen eşyanın tamirinin bedel karşılığında yapılması hâlinde, tamirat bedeli, geçici ihracat eşyasının tamiri nedeniyle izin hak sahibi tarafından tamirata yapan kişiye yapılan veya yapılması gereken toplam ödemeyi yahut izin hak sahibinin tamiri yapan kişinin öne sürdüğü şartları yerine getirmesi için ödemesi gereken bedeli içerir.

Bu tür ödeme para transferi şeklinde olabileceği gibi akreditif veya pazarlık sonucu üzerinde anlaşmaya varılan değer doğrudan veya dolaylı transferi şeklinde de olabilir.

Gümrük kontrolü altında işleme rejimi kapsamında yapılan tamiratın bedeli, izin hak sahibi ile tamiraty yapan kişi arasında yapılan anlaşmayla belirlenir.

10.2.4.4.4. İndirimi Yapılacak Tutarın Hesaplama Yöntemleri

Gümrük vergilerinin hesaplanabilmesi için indirimi yapdacak tutarın hesaplanması, rejimden yararlanarak gerçekleştirilen işleme faaliyetinin sonucuna bağıdır.

Bir Çeşit İşlem Görmüş Ürün Elde Edilmesi Hâlinde Miktar Ölçme Yönteminin Uygulanması: Bir geçici ihracat eşyasından bir işlem görmüş ürün elde edilmesi hâlinde, serbest dolaşıma giren işlem görmüş ürün miktarı işlem görmüş ürünün toplam miktarına oranlanmak suretiyle bulunan katsayının, geçici ihracat eşyasının toplam miktarıyla çarpılması sonucu bulunur. Bu miktar indirim yapılacak tutara esas alınır.

Birden fazla geçici ihracat eşyasından bir işlem görmüş ürün elde edilmesi hâlinde, serbest dolaşıma giren işlem görmüş ürün miktarı işlem görmüş ürünün toplam miktarına oranlanması suretiyle bulunan katsayının, her geçici ihracat eşyası için ayrı ayrı kendi toplamalarının çarpılması sonucu bulunur. Her geçici ihracat eşyası için belirlenen bu miktar, düşümü yapılacak tutara esas alınır.¹⁴³

Birden Fazla Çeşitte İşlem Görmüş Ürün Elde Edilmesi Hâlinde Miktar Ölçme Yönteminin Uygulanması: Bir geçici ihracat eşyasından birden fazla işlem görmüş ürün elde edilmesi hâlinde miktar ölçme yöntemi;

- Her işlem görmüş ürün bünyesinde bulunan geçici ihracat eşyasının, işlem görmüş ürünlerin bünyesinde bulunan toplam geçici ihracat eşyasına oranı alınarak, bu oranın geçici ihracat eşyasının toplamıyla çarpılması sonucunda ortaya çıkan miktarın, işlem görmüş ürünlerin toplamından çıkarılması,
- Serbest dolaşıma giren her işlem görmüş ürün miktarının işlem görmüş ürün toplamına oranının (a) bendinde çıkan miktarla çarpılması sonucunda elde edilen miktarın, serbest dolaşıma giren ürün miktarından çıkarılması suretiyle uygulanır.

Belirtilen bu yöntemlerin uygulanmasında fireler dikkate alınmaz. İndirim yapılacak tutarın tespitinde artık, hurda, kalıntı, kesinti ve atıkları oluşturan ikincil ürünler fire olarak kabul edilir.

¹⁴³ Hakan Toker, s.70.

Birden fazla geçici ihracat eşyasından birden fazla işlem görmüş ürün elde edilmesi halinde;

- Her bir işlem görmüş ürün bünyesinde bulunan her bir geçici ihracat eşyasının, işlem görmüş ürünlerin bünyelerinde bulunan kendi geçici ihracat eşyası toplamlarına oranı alınarak kendi geçici ihracat eşyası toplamıyla çarpılması sonucunda çıkan miktarların, ait olduğu işlem görmüş ürünlerin toplamından çıkarılması,
- Serbest dolaşıma giren her bir işlem görmüş ürünün kendi cinsinden işlem görmüş ürünün toplamına oranının (a) bendinin uygulanması sonucu bulunan miktar ile çarpılması suretiyle uygulanır.

İndirim yapılacak tutara serbest dolaşıma sokulacak her işlem görmüş ürünün bünyesinde yer alan her geçici ihracat eşyasının yukarıda açıklanan yöntemlerle belirlenen miktarları esas alınır.

10.2.5. Hariçte İşleme Rejiminde Standart Değişim Sistemi

Hariçte işleme rejimi hükümleri çerçevesinde ikame ürün olarak adlandırılan ithal eşyasının bir işlem görmüş ürün ile değiştirilmesi, standart değişim sistemi kapsamında mümkündür.

Tarım politikasına veya tarım ürünlerinin işlenmesi sonucu elde edilen ve özel düzenlemelere tabi eşya dışında kalan serbest dolaşımdaki eşyanın tamirinin söz konusu olduğu hâllerde, standart değişim sisteminin uygulanmasına izin verilir.

İşlem görmüş ürünlere uygulanan hükümler ikame ürünlere de uygulanır.

İthalat vergileri tutarının teminata bağlanması halinde, ikame ürünlerin geçici ihracat eşyasının ihracından önce ithal edilmesine izin verilir.¹⁴⁴

10.2.5.1. İkame Ürünlerin Şartları

İkame ürünlerin, tamirata konu olan geçici ihracat eşyası ile aym tarife pozisyonuna girmesi, aynı ticari nitelikte ve aynı teknik özelliklere sahip olması gerekir.

¹⁴⁴ Hakan Toker, s.72.

Geçici ihracat eşyasının ihracattan önce kullanılmış olması hâlinde, ikame ürünlerin de yeni olmamaları ve kullanılmış olmaları gerekir.

Ancak, ikame ürünün satış sözleşmesindeki garanti hükümleri uyarınca veya kanuni bir yükümlülük ya da bir imalat hatası nedeniyle bedelsiz olarak verilmesi hâlinde, kullanılmış eşya yerine yeni eşya getirilebilir.

Tamir amacıyla geçici olarak ihraç edilen eşyanın tamiratının **bedel karşılığı veya bedelsiz** yapılması durumunda vergilendirmeye ilişkin temel ilkeler nelerdir?

10.2.6. Üçgen Trafik İzni

Gümrük idareleri, hariçte işleme rejimi izniyle birlikte veya izin hak sahibinin izin tarihinden işlem görmüş ürünlerin serbest dolaşıma girişine kadar olan süre içinde yazılı başvurusu üzerine üçgen trafik sisteminin kullanılmasına izin verir. Standart değişim sisteminin uygulanması hâlinde, üçgen trafik sistemine izin verilmez. Basitleştirilmiş usuller üçgen trafikte de uygulanır.

10.2.6.1. INF 2 Belgesi'nin Düzenlenmesi

Basitleştirilmiş usule ilişkin hüküm saklı kalmak üzere üçgen trafik sistemi INF 2 Belgesi'yle izlenir. INF 2 Belgesi biri asıl olmak üzere iki nüsha düzenlenerek giriş Gümrük idaresine ibraz edilir.

INF 2 Belgesi hariçte işleme rejimine sokulan eşya miktarını gösterir şekilde düzenlenir, işlem görmüş ürünlerin veya değişmemiş eşyanın farklı gümrüklerden ve birden fazla partide yeniden ithal edileceği durumlarda, izin hak sahibinin isteği üzerine giriş gümrük idaresince yeterli sayıda INF 2 Belgesi düzenlenir.

INF 2 Belgesinin çalınması, kaybedilmesi veya tahrip edilmesi hâllerinde izin hak sahibi, INF 2 Belgesini veren gümrük idaresinden bir suret isteyebilir. INF 2 Belgesi izin sahibine veya Türkiye Gümrük Bölgesinde yerleşik temsilcisine verilebilir.

10.2.6.2. INF 2 Belgesi Üzerine Yapılacak İşlemler

Üçgen trafik kullanma izni veren gümrük idaresi INF 2 Belgesinin tescilini yaparak nüshasını alıkoyar ve aslını beyan sahibine verir.

İşlem görmüş ürünlerin serbest dolaşıma sokulmasına izin veren gümrük idaresi, INF 2 Belgesinde yer almayan bazı ayrıntıları öğrenmek isterse, belgeyi veren gümrük idaresinden istenen ayrıntıları belge üzerine yazmasını isteyebilir.

INF 2 Belgesinin aslı geçici ihracat eşyasının ihraç edildiği gümrük idaresine ibraz edilir. Çıkış gümrük idaresi eşyanın çıktığını belge üzerine yazarak tasdik eder.

10.2.6.2.1. Ayniyet Tespitine İlişkin Belgelerin Saklanması

Rejime girişin yapıldığı gümrük idaresince INF 2 Belgesinin tescili esnasında, belgenin 16 no.lu kutusuna geçici ihracat eşyasının ayniyet tespitine ilişkin bilgilerin yazılması gerekir.

Eşyanın numunesinin alınması, tahlile tabi tutulması veya teknik dokümanlarının kullanılması hâlinde, bunların veya ambalajlarının gümrük mührüyle mühürlenerek, değiştirilmesi önlenecek şekilde üzerlerine etiket yahut Hariçte İşleme Rejimi Beyannamesi'nin ayrıntılarını gösteren belge yapıştırılır.

Mühürlenmiş ve üzerlerine gerekli bilgiler yazılmış numune, tahlil raporları veya teknik dokümanlar, işlem görmüş ürünlerin veya değişmemiş eşyanın yeniden ithalinden sonra, mühürleri bozulmamış şekilde izin hak sahibine iade edilir.

Eşyanın tahlilinin gerektiği ve tahlil sonucunun INF 2 Belgesinin tasdikine kadar belli olmadığı durumda, tahlil raporu mühürlü bir zarf içinde saklanarak üçüncü fıkra hükümleri uygulanır.

10.2.6.2.2. INF 2 Belgeleri'nin Kapatılması

İşlem görmüş ürünlere veya geçici ihracat eşyasına ait INF 2 Belgesinin aslı ile kullanılan numune ve belgeler, serbest dolaşıma giriş beyannamesiyle birlikte eşyanın getirildiği gümrük idaresine ibraz edilir.

İşlem görmüş ürünlerin veya değişmemiş eşyanın tek bir partide veya aynı gümrük idaresine parti parti getirilerek serbest dolaşıma sokulması hâlinde, gümrük idaresi, INF 2 Belgesi'nin aslına, işlem görmüş ürünlerin bünyesinde kullanılan geçici ihracat eşyasının miktarını yazar. Bu şekilde işlemi biten INF 2 Belgesi serbest dolaşıma giriş beyannamesine

eklenir. Eđer INF 2 Belgesinin işlemleri bitmemiş ise, düşün yapılarak belge sahibine iade edilir. Yapılan işlem serbest dolaşıma giriş beyannamesinin 44 no.lu kutusuna yazılır.

İşlem görmüş ürünlerin veya değişmemiş eşyanın birden fazla parti hâlinde farklı gümrük idarelerinden serbest dolaşıma sokulması hâlinde, serbest dolaşıma giriş beyannamesinin verildiğı ilk gümrük idaresi, beyan sahibinin isteğı üzerine ilk INF 2 Belgesini, kalan geçici ihracat eşyası miktarına göre düzenlenen yeni bir INF 2 Belgesiyle değıştirir. Gümrük idareleri, yeniden düzenlenen belgeye, önceki belgelerin sayı ve tarihi ile verildiğı gümrük idaresinin adını yazar. İlk INF 2 Belgesine ise, hangi miktarda geçici ihracat eşyası için hangi belgenin verildiğı kaydedilir. İlk INF 2 Belge-si'ne istinaden yeniden ithalatın yapıldığı serbest dolaşıma giriş beyannamesine gümrük idaresince verilen bu belge eklenir.

BU BÖLÜMDE NELER ÖĞRENDİK?

Bu bölümde gümrük işlemlerinde Dahilde ve Hariçte işleme rejimleri esaslarını, işleyiş yöntemlerini, ilgili rejimlerin temel terimlerini, avantaj ve dezavantajları ile amaçlarını öğrendik.